

УДК 330.322:656.2

СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Токмакова І.В., к.е.н., доцент,
Дараган О.О., інспектор ЦМО (УкрДАЗТ)*

Стаття присвячена визначенню сутності та змісту інвестиційної стратегії, яку слід розглядати як комплекс рішень, планів і заходів, пов'язаних із ефективним управлінням інвестиційними потоками. Окреслено основні ознаки інвестиційної стратегії, розкрито її завдання, принципи та послідовність формування та реалізації. Досліджено специфіку інвестиційної стратегії на підприємствах залізничного транспорту при необхідності реалізації великомасштабних проектів з відтворення та розвитку економічного потенціалу залізничної галузі.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна стратегія, інвестиційна політика, підприємства залізничного транспорту.

СУЩНОСТЬ И ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

*Токмакова И.В., к.э.н., доцент,
Дараган А.А., инспектор ЦМО (УкрГАЗТ)*

Статья посвящена определению сущности и содержания инвестиционной стратегии, которую следует рассматривать как комплекс решений, планов и мероприятий, связанных с эффективным управлением инвестиционными потоками. Очерчены основные признаки инвестиционной стратегии, раскрыты ее задачи, принципы и последовательность формирования и реализации. Исследована специфика инвестиционной стратегии на предприятиях железнодорожного транспорта при необходимости реализации крупномасштабных проектов по воссозданию и развитию экономического потенциала железнодорожной отрасли.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная стратегия, инвестиционная политика, предприятия железнодорожного транспорта.

THE ESSENCE OF AND APPROACHES TO INVESTMENT STRATEGY OF THE RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES

*Tokmakova I.V., Candidate of Economic Sciences, an associate professor,
Daragan A.A., inspector CMO (USA of RT)*

The article is devoted to defining the nature and content of the investment strategy, which should be viewed as a set of solutions, plans and activities related to the effective management of investment flows. Outlines the main features of the investment strategy, disclosed its objectives: the rational design of the possible alternatives; assessment of the effectiveness and profitability of the project after a certain period of time; search techniques, and reserves to maximize the effectiveness of investment based on investment analysis.

Defines the principles and sequence of formation and implementation of the investment strategy.

Investigated the specificity of the investment strategy for railway transport enterprises with the need to implement large – scale projects on the reconstruction and development of the economic potential of the rail industry.

The conclusions about the prospects of the use of project finance for large- scale projects with a long investment cycle and long payback periods in terms of the limited resources of its own investment.

Keywords: investments, investment strategy, investment policy, enterprises of rail transport.

Постанова проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Забезпечення ефективного розвитку залізничного транспорту як однієї з базових галузей економіки України потребує вирішення багаточисленних проблем, серед яких слід відзначити: подолання технічного і технологічного відставання від передових країн

світу за рівнем залізничної техніки; необхідність прискорення оновлення основних фондів залізничного транспорту; поліпшення транспортної забезпеченості регіонів і розвиток пропускних здібностей залізничних ліній; ліквідація «вузьких» місць інфраструктури для задоволення потреб при зростанні обсягів транзитних вантажних перевезень; підвищення

безпеки функціонування залізничного транспорту.

Рішення окреслених завдань вимагає залучення значних інвестиційних ресурсів, що і обумовлює актуальність наукових дослідження щодо здійснення інвестиційної діяльності на залізничному транспорті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню аспектів інвестиційної діяльності на залізничному транспорті присвячено праці таких вчених як: В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, О.Г. Дейнека, В.П. Ільчук, М.Д. Сич, О.М. Гнений, О.Г. Кірдіна [1-5] та інші.

Теоретичні основи управління інвестиційною діяльністю та побудови інвестиційної стратегії окреслено в працях вчених: А.А. Пересади, А.В. Козаченка, А.В. Чернова, Н.І. Лахметкіної, Т. В. Майорової та інших [6-10].

Незважаючи на вагомий внесок зазначених вчених, проблеми інвестиційної діяльності залізничного транспорту потребують нових підходів до їх вирішення, обґрунтування найбільш оптимальних шляхів інвестування великомасштабних проектів розвитку транспортної галузі, у тому числі через формування та реалізацію інвестиційної стратегії залізничної галузі. Зазначене обумовлює необхідність систематизації наукового матеріалу, що розкриває теоретичні

основи інвестиційної стратегії, та їх адаптації до умов залізничного транспорту.

Мета статті полягає у дослідженні сутності інвестиційної стратегії, її змісту та формування як основи інвестиційної діяльності залізничного транспорту на довгострокову перспективу.

Виклад основного матеріалу.

Інвестиційна діяльність підприємств залізничного транспорту є досить тривалою і тому має здійснюватися з урахуванням перспективи.

Одним з ефективних інструментів перспективного управління інвестиційною діяльністю підприємства в умовах нестабільної державної інвестиційної політики та значних змін макроекономічних показників, системи державного регулювання ринкових процесів, кон'юнктури інвестиційного ринку й пов'язаної з цим невизначеності; повинна бути інвестиційна стратегія, яка є однією із ключових ланок загальної економічної стратегії розвитку.

Інвестиційну стратегію розглядають як процес формування інвестором системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності та вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення [9].

Основні ознаки інвестиційної стратегії подані в таблиці.

Таблиця

Основні ознаки інвестиційної стратегії [11]

Сутність	Інвестиційна стратегія – це комплекс рішень, планів і заходів, пов'язаних із ефективним управлінням інвестиційними потоками.
Призначення	Підтримка корпоративної, ділової й функціональних стратегій підприємства при управлінні матеріальними, супутніми інформаційними й фінансовими потоками, в тому числі інвестиційними
Головне завдання	Формування зв'язку між стратегіями корпоративного, ділового й функціонального рівня для ефективного у правління матеріальними, супутніми інформаційними й фінансовими потоками
Об'єкт	Інвестиційний потік
Складові	1. Стратегія реального інвестування 2. Стратегія фінансового інвестування 3. Стратегія інноваційного інвестування
Спрямованість	Переміщення інвестиційного потоку з оптимальними витратами

Ринкові умови, що швидко змінюються, недосконалість та змінність законодавчої бази, інфляційні процеси та криза неплатежів вимагають гнучкого підходу до формування інвестиційної стратегії. Вихідною передумовою формування інвестиційної стратегії є загальна стратегія економічного розвитку залізничного транспорту. Щодо неї інвестиційна стратегія має підлеглий характер і має узгоджуватися з нею за

цілями та етапами розвитку. Таким чином, інвестиційна стратегія має розглядатися як найважливіший фактор забезпечення ефективного розвитку підприємств залізничного транспорту відповідно до обраної загальної економічної стратегії розвитку галузі.

Виділяють наступні задачі інвестиційної стратегії;

- обґрунтування доцільності інвестиційного проекту;
- вибір оптимального проекту із можливих альтернатив;
- оцінка ефективності і забезпечення прибутковості проекту через певний проміжок часу;

- пошук методів, засобів і резервів максимального підвищення ефективності інвестицій на основі інвестиційного аналізу [10].

Інвестиційну стратегію можна розглядати і як процес стратегічного управління інвестиційною діяльністю. В цьому випадку він включатиме в себе:

- тактичне управління інвестиційною діяльністю шляхом формування інвестиційного портфелю;

- оперативне управління інвестиційною діяльністю шляхом оперативного керування окремими інвестиційними проектами та програмами.

В залежності від форми реагування на зміни середовища визначають два види інвестиційної стратегії. Активна інвестиційна стратегія забезпечує зростання прибутковості до середньогалузевого рівня вкладень та передбачає відбір і реалізацію різних інноваційних проектів. За такої стратегії інвестор оцінює альтернативні інвестиційні проекти, проводить їх техніко-економічне обґрунтування, селекціонує їх, відбирає найперспективніші й формує відповідний інвестиційний портфель. Пасивна інвестиційна стратегія передбачає підтримку незмінного рівня розвитку підприємства. Реалізуючи цю стратегію, інвестор прагне зберегти вже досягнутий ним рівень показників своєї господарської діяльності за рахунок інвестицій [11].

Інвестиційна політика є формою реалізації інвестиційної стратегії підприємств в розрізі найбільш важливих напрямів інвестиційної діяльності на окремих етапах її здійснення. На відміну від інвестиційної стратегії інвестиційна політика формується лише по конкретних напрямках діяльності, що вимагають забезпечення найбільш ефективного управління для досягнення головної стратегічної мети.

В рамках інвестиційної стратегії підприємства розробляється політика: управління реальними інвестиціями; управління фінансовими інвестиціями; формування інвестиційних ресурсів; управління інвестиційними ризиками [8].

Інвестиційна політика залізничного транспорту повинна формуватися як за умов дії ринкових регуляторів, так і в наслідок впливу важелів державного регулювання. Для залучення

необхідного обсягу інвестицій необхідно забезпечити підвищення інвестиційної привабливості залізничного транспорту, застосувати стратегію інвестування, орієнтовану на залучення стратегічних інвесторів, створити фінансовий механізм, який забезпечить чіткий та ефективний розподіл фінансових потоків. Особливу актуальність набуває механізм, який би забезпечив оптимізацію фінансового ефекту від використання у господарській діяльності власних, позикових і залучених ресурсів.

Формування інвестиційної стратегії це не тільки складний творчий процес, який потребує врахування певних умов за його реалізації, це перш за все довгостроковий план розвитку підприємства на перспективу, розробка якого повинна враховувати умови, що визначають актуальність, послідовність і необхідність розробки інвестиційної стратегії. Серед таких умов можна визначити:

- по-перше, необхідність урахування інтенсивності зміни факторів зовнішнього інвестиційного середовища, оскільки, якщо інвестиційна стратегія не буде враховувати фактори зовнішнього середовища, то, у свою чергу, розробка інвестиційних рішень окремих структурних підрозділів; не зможе врахувати сутність загальної стратегії розвитку підприємства, що може призвести до виникнення протиріч між визначеною метою та інструментами, що використовуються, а також до зниження ефективного здійснення інвестиційної діяльності в цілому;

- по-друге, необхідність урахування наявності можливостей переходу й адаптованості підприємства до нової стадії життєвого циклу, тобто розроблена інвестиційна стратегія повинна враховувати особливості функціонування підприємства на кожному з етапів його життєвого циклу, враховувати рівень інвестиційної активності й адаптованості, напрямки та форми інвестиційної діяльності й особливості формування інвестиційних ресурсів;

- по-третє, необхідність урахування змін цілей операційної діяльності підприємства, що пов'язані зі зміною виробничого асортименту, упровадженням нових виробничих технологій і виходу на нові ринки збуту продукції, оскільки зміни у виробничій діяльності, як правило, змушують підприємства не тільки переглядати, а під час і змінювати пріоритети своєї фінансової політики, а отже, і інвестиційної (як її складової).

Інвестиційна стратегія виходить із базової стратегії економічного та виробничої стратегії розвитку підприємства і тому має узгоджуватися з нею щодо етапів її впровадження.

На розробку інвестиційної стратегії на залізничному транспорту впливає не тільки базова стратегія, але й ряд факторів, які мають значний вплив на визначення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів і реалізацію самої стратегії. З-поміж основних можна виокремити: розподіл прибутку, ставку відсотка за кредит і темпи інфляції.

Виходячи з того, що інвестиційна стратегія є інструментом стратегічного планування, в основі її розробки повинні лежати принципи, характерні для процесу планування, а саме: системності, оптимальності, економічності, ситуативності, участі, безперервності, зворотнього зв'язку.

Процес формування інвестиційної стратегії розглядається як певна послідовність етапів.

Першим етапом в формуванні інвестиційної стратегії повинен бути етап «Визначення цілей і задач інвестиційної діяльності». Визначення цілей і задач необхідно базувати на місії підприємства, а результат доцільно представляти у вигляді «дерева цілей». Це дозволить персоналу підприємства визначити першочергові цілі та задачі. Наступним кроком має стати аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища. Для здійснення цього аналізу доцільно застосовувати в якості інструмента SWOT-аналіз. Якщо результатом однієї з поставлених інвестиційних цілей буде зміна конкурентної позиції підприємства, тоді доцільно провести аналіз конкурентоспроможності підприємства, щоб з'ясувати, які з факторів конкурентоспроможності необхідно розвивати та підтримувати.

Після детального аналізу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, наступним повинен стати вибір базової і функціональних стратегій, а в процесі формування інвестиційної стратегії слід визначитися з шляхами досягнення інвестиційних цілей, які оформлюються в інвестиційну програму підприємства. Цей документ передбачає конкретизацію заходів з досягнення інвестиційних цілей, визначення строків їх реалізації та необхідних для цього інвестиційних ресурсів. Однак мало визначитися з шляхами досягнення інвестиційних цілей та обсягами інвестиційних ресурсів, необхідно також визначитися з джерелами надходження цих інвестиційних ресурсів. Це й стане наступним етапом в процесі формування інвестиційної стратегії.

Після з'ясування обсягів та джерел інвестиційних ресурсів переходять до опису альтернативних проектів та сценаріїв їх

реалізації. Цей етап здійснюється за допомогою методів сценарного планування. Важливим кроком в процесі управління інвестиційною діяльністю є визначення ризиків по проектах та пошук шляхів їх мінімізації за допомогою методів ризик-менеджменту.

Наступний крок – це розрахунок ефективності альтернативних проектів та вибір найбільш ефективного проекту. У випадку, коли проекти є неефективними, повертаємося на етап «Визначення шляхів досягнення поставлених інвестиційних цілей і формування інвестиційної програми» та шукаємо інші шляхи й знову проходимо усі необхідні етапи. Після цього здійснюється оцінка результативності розробленої інвестиційної стратегії. Результати порівнюються з поставленими цілями. У випадку неможливості досягнення поставлених цілей, цілі коригуються й процес формування стратегії знову повторюється.

Останнім етапом є розробка планів реалізації інвестиційної стратегії. При цьому необхідно враховувати умови обмеженості внутрішніх джерел фінансування проектів, що обумовлює важливість формування сприятливого клімату для залучення зовнішніх інвестицій.

До числа можливих механізмів залучення інвестицій можна віднести:

- видачу приватним інвесторам кредиту або позики на будівництво конкретного об'єкта інфраструктури;

- створення концесій, партнерства між підприємствами залізничного транспорту та приватним інвестором.;

- використання системи проектного фінансування із застосуванням спеціального компенсаційного тарифу для приватного інвестора на певний період в рахунок вкладених коштів.

Традиційний спосіб фінансування інвестиційних проектів - кредити банків необхідно трансформуватися в проектне фінансування великомасштабних проектів з тривалим інвестиційним циклом і тривалими термінами окупності. В основі трансформації - ідея фінансування інвестиційних проектів за рахунок залучення різних компаній, банків-кредиторів, фірм-консультантів, покупців продукції, постачальників будматеріалів, основного і допоміжного обладнання. Перевага проектного фінансування полягає в тому, що можна чітко визначити ступінь участі партнерів у проекті, розділити ризики, пов'язані з ним, а також можливість отримання позикових коштів без відображення заборгованості у своєму балансі.

Цей спосіб фінансування має призвести до розвитку лізингових операцій в умовах стійкого попиту на рухомий склад з боку залізниць і незалежних операторів, а також наявності виробничих потужностей транспортної інфраструктури.

Найближчі інвестиційні проекти в рамках даного підходу має включати в себе залучення в господарський обіг об'єктів незавершеного будівництва, створення рухомого складу нового покоління із застосуванням ресурсозберігаючих технологій. Реалізація цих проектів дозволить поліпшити фінансово-економічні, техніко-технологічні показники галузі.

У середньостроковій перспективі доцільно повністю перейти на формування інвестиційних програм, що включають комплексні проекти з використанням єдиної інформаційної системи, що об'єднує учасників інвестиційного процесу на всіх етапах реалізації програми. Рішення задачі оптимального управління інвестиційними ресурсами дозволить підвищити ефективність інвестиційної діяльності.

Висновок. В цілях забезпечення економічного підйому залізничного транспорту необхідно сформувавши інвестиційну стратегію, що реалізація якої забезпечить достатні інвестиційні ресурси для відтворення і модернізації економічного потенціалу галузі. Фінансування інвестиційних проектів науково-технічного розвитку залізничного транспорту має формуватися з трьох груп джерел: різних видів державних бюджетів, власних ресурсів підприємств залізничного транспорту та коштів приватних інвесторів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кірдіна О.Г. Методолгічні аспекти інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного комплексу України: монографія [Текст] / О.Г. Кірдіна. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 312 с.
2. Дикань В.Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту: монографія [Текст] / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко. – Х.: УкрДАЗТ, 2008. – 194 с.
3. Ільчук В.П. Інноваційно-інвестиційні системи залізничного транспорту: становлення та розвиток [Текст] / За ред. д.е.н., проф. Сича С.М. – К.: Логос, 2004. – 381 с.
4. Сич М.Д. Проблеми управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку залізничного транспорту [Електронний ресурс] / М.Д. Сич, В.П. Ільчук, С.М. Вдовенко // Вісн. Черніг. держ. техн. ун-ту. – 2009. – №35. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vcndtu/Ekon/2009_35/index.htm.
5. Гненний О.М.. Оцінка ефективності інвестиційних проектів на залізничному транспорті в умовах невизначеності і ризиків : автореф. дис ... канд. екон. наук : 08.07.04 / О.М. Гненний; Укр. держ. акад. залізничного трансп. – Харків, 2004. – 20 с.
6. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом [Текст] / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
7. Козаченко А.В. Управление инвестициями на предприятии [Текст] / А.В. Козаченко, О.М. Ляшенко, Г.И. Дибнис. – К.: Лібра, 2004. – 368 с.
8. Лахметкина Н.И. Инвестиционная стратегия предприятия [Текст] : учеб. пособие / Н.И. Лахметкина. – М.: КНОРУС, 2006. – 184 с.
9. Майорова Т.В. Инвестиційна діяльність [Текст] : підручник / Т.В. Майорова. – К.: Центр учбов. літ-ри, 2009. – 472 с.
10. Чернов А.В. Инвестиционная стратегия [Текст] : учебное пособие для вузов / А.В. Чернов. – М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2003. – 158 с.
11. Инвестиційна стратегія підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vsau.vin.ua/b04213/literat/view/getfile/660094001291144940.pdf>

*Рецензент д.е.н., професор ХІФ УкрДАЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії д.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*